

УДК 378:371.132

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Мельничук Ю.Ю.

У статті висвітлюється проблема формування комунікативної компетенції майбутнього вчителя початкових класів на основі використання інформаційно-комп'ютерних технологій.

Ключові слова: комунікативна компетенція, комунікативно-діяльнісний підхід, інформаційно-комп'ютерні технології, інтерактивність, активні форми навчання.

Постановка проблеми. Доля людини і перспектива розвитку суспільства значною мірою залежать від компетентності майбутніх учителів. У сучасний перехідний період розвитку України та реформування системи освіти увага науковців концентрується на проблемі підвищення рівня підготовки вчителів початкових класів. Актуальним завданням професійної підготовки у вищих навчальних закладах є формування комунікативної компетенції, оскільки мовленнєва діяльність є одним з основних видів діяльності вчителя початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом з'явилася низка наукових праць, присвячених аспектам формування ключових компетентностей майбутніх вчителів початкових класів, що розкривають основні тенденції, соціально-педагогічні механізми та специфіку підготовки фахівців педагогічної сфери діяльності. Серед них дослідження О.О.Абдуліної, Б.М.Андрієвського, В.П.Андрущенка, Є.П.Голобородько, Б.А.Грицюк, Н.Ф.Білокур, В.І.Бондаря, М.С.Вашуленка, Б.С.Гершунського, В.І.Загвязінського, В.Г.Кременя, Н.В.Кузьміної, Ю.Н.Кулютікіна, Л.Є.Петухової, А.І.Піскунова, Л.П.Пуховської, О.Я.Савченко, Р.П.Скульського, В.О.Сластьоніна та ін. [1; 2; 4; 5] Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє зробити висновки, що, незважаючи на значну кількість досліджень з питань вузівської підготовки майбутнього вчителя початкових класів, проблему формування його комунікативної компетентності за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій розглянуто недостатньо.

До основних завдань даної статті ми відносимо розгляд поняття «комунікативна компетенція» та шляхів підвищення її формування в майбутніх учителів початкових класів за допомогою

інформаційно-комп'ютерних технологій.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетенція майбутнього вчителя початкових класів є складовою його педагогічної майстерності. Це інструмент професійної діяльності педагога, за допомогою якого можна розв'язати різні педагогічні завдання: зробити складну тему уроку цікавою, а процес її вивчення – привабливим; створити щирю атмосферу спілкування у класі, встановити контакт з учнями, досягти взаєморозуміння з ними; сформувати в учнів відчуття емоційної захищеності, вселити в них віру в себе.

Провідною метою вивчення мови (чи то рідної, чи то іноземної) є формування комунікативної компетенції, що має кілька складових: лінгвістичну, соціолінгвістичну, соціокультурну, стратегічну, соціальну та дискурсивну (за Загальноєвропейськими рекомендаціями мовної освіти) [3].

Лінгвістична компетенція передбачає оволодіння певною сумою знань та вмінь, що їм відповідають, пов'язаних із різними аспектами мови: лексикою, фонетикою, граматику. При цьому постає питання: який лексичний матеріал, граматичні структури, інтонами стануть у нагоді майбутньому вчителю початкових класів для забезпечення подальшої професійної діяльності.

Соціолінгвістична компетенція – це здатність здійснювати вибір мовних форм, використовувати і перетворювати їх відповідно до мовної ситуації.

Мова відбиває особливості життя людей. Вивчаючи багатоманітність планів її вираження, формуються глобальні уявлення про світ, що свідчить про формування соціокультурної компетенції.

Певні вміння й навички в організації мовлення, вміння вбудовувати його логічно, послідовно й переконливо, ставити завдання й досягати поставленої мети – це вже новий рівень комунікативної компетенції, що у матеріалах Ради Європи названий стратегічним чи дискурсивним.

Останньою зі складових комунікативної компетенції, але жодним чином не останньою за значущістю є соціальна компетенція.

Вона передбачає готовність і бажання взаємодіяти з іншими, впевненість у собі, а також уміння поставити себе на місце іншого і здатність впоратися із ситуацією, що склалася.

Комунікативна компетенція студентів розвивається під час усього навчального процесу, але специфічні складові комунікативної компетенції (лінгвістична, соціокультурна), формуються, переважно на заняттях з гуманітарних дисциплін (сучасна українська й російська мови, іноземна мова, українознавство, основи культури й техніки мовлення, тощо). Багато питань щодо розвитку комунікативної компетенції розроблено в курсі риторики.

Зазначимо, що найефективніше формування комунікативної компетенції відбувається завдяки комунікативно-діяльній формі підходу, що ставить за мету навчання через мовлення і заснований на таких ключових поняттях, як «спілкування», «культура», «мотивація», «інтерактивність».

Комунікативно-діяльній підхід до навчання мови бере свій початок у наукових дослідженнях, що проводилися прикладними лінгвістами Британських університетів наприкінці 1970-х і на початку 1980-х років. Головна ідея цього підходу полягає в тому, що студенти, щоб стати активними користувачами мови, повинні не тільки здобувати знання (наприклад, знати граматичні, лексичні або вимовні форми), а й розвивати навички та вміння використання мовних форм для реальних комунікативних цілей.

До провідних характеристик цього підходу належать наступні:

- адекватність до реального спілкування;
- пріоритет мовленнєвої діяльності у взаємозв'язку всіх її видів;
- застосування активних форм (бесід, диспутів, конференцій, круглих столів, обговорень), що дають можливість висловитися, виразити свої думки в діалозі чи монолозі;
- використання інформаційно-комп'ютерних технологій.

У методичному арсеналі викладача, що працює за комунікативно-діяльним підходом, повинні переважати методи й засоби навчання, що створюють інтерактивне середовище. Це дискусійні тематичні бесіди, захист проєктів, рольові ігри, драматизації, рецензування й реферування, спілкування в електронній пошті та Інтернеті з наступним обговоренням отриманої інформації, створення гіпертекстів, комп'ютерне тестування, презентації, медіапроєкти, пошук інформації в Інтернет-бібліотеках, навчальні Інтернет-проєкти. Як зазначено професором Л.Є.Петуховою, «у найближчій перспективі вчитель початкових класів має теоретично і практично бути готовим до оптимального поєднання традиційних та інформаційно-комунікаційних технологій [4, с.299]».

Найбільш частотним і перспективним засобом для ілюстрування навчання, зберігання й обробки інформації є застосування персонального комп'ютеру. Для виконання цих функцій не потрібні будь-які додаткові витратні ресурси (спеціальне програмне забезпечення, вихід в Інтернет), досить операційної системи Windows і пакету додатків Microsoft Office, за допомогою яких можна показувати наочність, що ілюструє навчальний матеріал, зберігати роботи студентів, виконувати тести, творчі роботи, редагувати тексти та ін. Ще один аргумент – умовно позначимо його як *дидактичний* – на користь вживання персонального комп'ютера викладача на заняттях з мовних дисциплін визначається тим фактом, що недостатня кількість необхідних підручників ставить перед викладачем додаткові завдання при підготовці

до заняття з мови:

- з'ясувати значущість даного поняття для мовленнєвої діяльності студента;
- визначити й донести адекватне трактування поняття;
- підготувати матеріал для постановки навчальних завдань з урахуванням ступеня сформованості комунікативної компетенції студентів і специфіки дисципліни, що вивчається.

З'ясовано, що студенти легше сприймають і краще засвоюють інформацію під час використання комп'ютерних, а не «паперових» джерел. Під час вивчення теми «Синтаксис» абсолютно незамінна робота з текстовими редакторами, що дозволяє моделювати структуру відповідного твору, маніпулюючи не окремими словами, а цілими блоками (надфразовою єдністю, абзацами і т.п.).

Мультимедійні засоби. На сучасному етапі високо оцінюються роль мультимедійних засобів у навчанні. Вони дозволяють об'єднати можливості комп'ютера з традиційними для нашого сприйняття засобами подання звукової та відеоінформації, для синтезу звуку, тексту, графіки, відео й анімації. Звертається увага на те, що застосування мультимедійних засобів на заняттях з мови передбачає спеціально розроблені навчальні комплекси – «електронні підручники». Основа електронного комплексу – «віртуальне заняття», засіб колективної (або індивідуальної) роботи на етапі пояснення. Заняття такого типу є комп'ютерною імітацією навчального заняття з використанням сукупності засобів мультимедіа та інтерактивних можливостей комп'ютерних технологій. Його активними учасниками є реальні користувачі, якими можуть бути не тільки студенти, які займаються самостійно, а й ціла група під керівництвом викладача. У цьому випадку взаємодія віртуального та реального колективів здійснюється за допомогою проєктора, екрану або інтерактивної дошки. Сюжети «інтерактивних занять» стимулюють креативну активність студентів, сприяють творчій навчальній діяльності. Крім віртуальних занять «електронний підручник» повинен включати матеріали для закріплення й контролю знань. Це мають бути не тільки навчальні та контрольні електронні тести з розвинутою системою допомоги, орієнтовані на самостійну роботу, але й колекції наочних та довідкових матеріалів, що забезпечують творчу взаємодію «викладач-комп'ютер-студент» і на інших, не менш важливих етапах процесу засвоєння мови. Складовими таких колекцій можуть бути електронні інтерактивні таблиці й схеми, алгоритми, малюнки та анімації, навчальні словники, тексти різних стилів і жанрів та ін.

Підведемо підсумки. Завдяки персональному комп'ютеру викладач долає обмеженість в матеріалах, дістає доступ до словників і бібліотек. Майбутніх учителів початкових класів, безумовно, зацікавить робота в Інтернеті, створення гіпертекстів, комп'ютерне тестування. Використовуючи технічні засоби, зокрема персональний комп'ютер, викладач створює навчальне інтерактивне середовище додаткової інформації для вивчення мови, засвоєння правил культури мовлення й спілкування, а отже для всебічного формування комунікативної компетенції.

Пропонований матеріал, звісно, не висчерпує всіх аспектів порушеної проблеми, а є одним із перспективних напрямів її дослідження, а саме: розробки методики застосування інформаційно-комп'ютерних технологій для формування комунікативної компетенції майбутніх учителів початкових класів.

Література

1. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині / Неля Володимирівна Абашкіна. – К.: Вища школа, 1998. – 195 с.
2. Голобородько Є.П. Методологічні аспекти вдосконалення початкової освіти в контексті підготовки учителя початкових класів / Євдокія Петрівна Голобородько // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Вип. 41. – Херсон, 2006. – С.233-237
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 261 с.
4. Петухова Л.Є. Інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (В моделі трисуб'єктної дидактики): Навчально-методичний посібник / Любов Євгенівна Петухова. – Херсон: Айлант, 2010. – 444 с.
5. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія / Людмила Прокопівна Пуховська. – К.: Вища школа, 1997. – 180 с.

Мельничук Ю.Ю.

Использование информационно-компьютерных технологий как эффективный способ формирования коммуникативной компетенции будущих учителей начальных классов

В статье рассматривается проблема формирования коммуникативной компетенции будущего учителя начальных классов на основе использования информационно-компьютерных технологий.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, коммуникативно-деятельностный подход, информационно-компьютерные технологии, интерактивность, активные формы обучения.

Melnishuk Y.Y.

Using information and computer technologies as an effective means of development of communicative competence of primary school teachers

The author of the article has considered the issues of development of communicative competence of future primary school teachers by means of using informational and computer technologies.

Key words: communicative competence, communicative approach, information and computer technologies, interactivity, active forms of studying.